

Pest, márczius 25-kén 1855.

A „Vasárnapi Ujság” hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. — Előfizetési díj márczius—juniusig azaz : 4 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton 1 ft. 20 kr. pp.

A „Politikai újdonságokkal” együtt márczius—juniusig azaz : 4 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai uton csak 2 ft. pp. — Az előfizetési díj a „Vasárnapi Ujság” kiadó-hivatalához (egyetemutca 4. sz.) bérmentve utasítandó.

Ifjabb Ritka Péter uram életéből.

(Beszély.)

Irta PÁLFFY ALBERT.

IX.

(Folytatás.)

Azonban a lányoknak könnyű álmok volt, mint a galamboknak . . . szemek felnyitlak, könnyökkel meglökék egymást, s aztán csakugyan meggyőződván arról, mit fél álmokban gyanítottak, tudniillik, hogy az ágy alatt valami nehéz test megmozdult, hirtelen félreverték a harangot . . .

— Édes atyám, édes atyám, édes atyám . . .

Az öreg, ki talán valóban el is aludt, rémülten ugrott ki ágyából . . .

— Az Istennek örökkévaló irgalmaért, mi lelt megint beneteket . . .

— Jaj nekünk mindnyájunknak, édes atyám, itt az ágy alatt valami mozog . . .

— Oh Istenem, csak gyertyánk volna.

Ezt már félig sirva mondták.

— Már az igaz — szolt erőtetett nevetéssel az öreg — bátor lelkű lányokat adott nekem az Isten : milly rémitő ítéletet kiáltanak, a miatt, hogy az ágy alatt valami megmozdult . . . Nem láttátok, hogy a kutya az este oda feküdt?

— A kutya? édes apám : hogy jött az ide? nem tette azt máskor soha : nappal se volt szabad bejönnie, hogy itt szaglálózék, most meg már éjszakára akar itt maradni?

— Kergesd ki, édes atyám, kérlek szépen.

— Forgós ropogós!! még sem alusztok? — most hagyta el az öreget először törelme e mai napon. — Ki mondta azt, hogy a Bodri kutya van idebenn? Az ott az ágy alatt, egy más kutya; vadász kutya, uri kutya, az alatt jött a házhoz, mig odasétáltak nénétekhez.

E szavakra a félelem elszállt a lányok melléről, de azzal egyszersmind az álom is szemekről, s jött helyébe a legélénkebb kíváncsiság : az már egy kis családi esemény volt, ha új kutya jött a házhoz.

— Aztán te nem is mondtad az este, édes atyám.

— Millyen kutya ez, édes atyám?

— Már mondtam, hogy meglátjátok holnap.

— Kicsiny? Nagy? Fehér, fekete, tarka? Agár, kopó, vizsla?

— Hogy hívják? Szellő, Cziczka, Villám, Rabló?

— Denique nem hagynak aludni! — szitkolódzott ismét az öreg, s újra megfordulván, erőset rugott az ágy-deszkájára. — Három hétig betege leszek e rossz éjszakámnak!

Ez végre használni látszott. E percztől fogva megint egy jó darabig fenhargon ejtett szót nem lehet hallani. Megint csak susogni kezdtek, halkán és vigyázva, s egymást minden harmadik szó után csendességre intve, ha nevetni valójok akadt, fejüket a paplan alá dugták.

Fő beszéd tárgya az új kutya volt : az egyik lány még kezét is lenyujtá, s ujjáival fittyeket hányva ingerkedni szeretett volna . . .

— Kutya . . . ne . . . kutya ne . . . alszol kis kutyám?

— Ugyan kérlek — inté a másik — ne költsd fel a szegény párát. Ha alszik, legalább nem gondol rá, hogy nem kapott vacsorát . . . Hogy is történhetett, hogy édes atyánk egy szót se szólt róla? Inkább azt mutatta volna meg, mint az új pénzt, mert az csak olyan volt, mint a többi.

(Ha a kutyát mutatta volna, akkor a kutya lett volna olyan, mint a többi.)

— Oh jaj, mi jut most eszembe! Hát ha ez az éhes kutya megette a mérgezett avas szalonát, s reggelre csak dögölve kapjuk.

— Ha valóságos uri kutya, akkor nem eszi meg az avast, különben olly nagy bozontos állatnak az a kevés meg nem árt . . .

— Honnan tudod, hogy nagy . . . ?

— A padlat recsegéséről ismertem meg, hogy az valami nehéz test.

Az öreg köhécsölni kezdett, mi annyit akart jelenteni : halom, hogy még most sem alusztok.

— Teringettét! — gondolá magában az ifju — ha valóságos kutya volnék, szerencsém e háznál már meg volna alapítva. E perczben az ifju agyát egy gondolat szállta meg.

— Hah! — tünődék magában. — Mi lenne belőle, ha megpróbálnám, s használatba venném az öreg furfangos gondolatát?

Előbb ugyan megcsóválta néhányszor fejét, de később elhatározta magát.

— Utoljára is mért kétkedném megtenni, ha egyéb mód úgy sincs szabadulásomra? Ha már mint kutya vagyok a háznál bemutatva, illik, hogy úgy viseljem magamat, mint kutyához illik, ki nevének meg akar felelni. Megkaparom körmeimmel a padlatot, aztán kimászok, tájékozom magamat a sötétben, s neki rugtatok az ajtónak.

És úgy is tön : zörgött egy kicsit, s aztán négykézláb kitört börtönéből.

— Hallottad? — szolt azonnal az egyik leány.

— Hallottam — felelt lélekzetét is visszatartva a másik — a kutya kimászott.

— Nézd csak, ott van az asztal mellett . . .

— Igazad volt, roppant nagy állat; csak ne volna olly sötét . . . alig láthatom a formáját.

— Ugy látszik egészen fekete . . .

— Aztán kövér, tömpe orru, nagyfejű, inkább medvének hinném.

— Tán ki akarna menni . . . ki mernéd neki nyitni az ajtót?

— Én!? Százezer milliom forintért sem. Mit gondolsz, még nem ismer minket: akkor járnám meg, ha nyakamba akarna ugrani.

— Pedig ha nem mehet ki, ugatni fog . . . Oh bár csak megint felebredne édes atyám, meglásd, ez olyan lármát fog itt ütni, hogy felkél az egész ház . . . még tán felugrik ide az ágyra is . . .

A megszorult ifjat, e szavakra úgy utoléré a nevetés, hogy szinte fuldoklani kezdett . . . azonban sokkal okosabb volt, mint sem e miatt hosszú szenvedésének minden gyümölcsét kockáztatni engedje, azért csendesben benyult oldalzsebébe, kivette kendőjét, s azzal egy percze orrát száját betömé . . .

De mi történik megint!!

Amint így négykézláb mászva gondolkodnék, s tájékozna magát, nehogy kirohantában az ajtót eltévessze, egyszerre mellénye oldalzsebeiből, az utolsó szükségre megtakarított pénzdarabok, mintha összebeszéltek volna, egyszerre mind megindultak, leugranak a padlatra, s csengés és pengés között, mint szilaj gyerkőczök benyargalják az egész szobát.

Vége volt mindennek.

A lányok félőrülten sikoltozni kezdtek: az öreg esze nélkül ugrott ki ágyából, de más részről ifjabb Ritka Péter uram sem hagyta a visszahozhatlanul drága perczeket haszon nélkül lefolyni: neki rontott az ajtónak, utját ugyan elhibázta, mert fővel ment neki egy ruhatárnak, meg is ütötte magát, de nem fájt neki, míg végre egy második rohanásra szerencsésebben talált az ajtóra, s rácsattantván a kilincsre, a következő pillanatban hűvös levegőt szivhatott.

Odabent a zaj, láрма és kiáltás egyre nevedék. A szomszédszobából mind előrohantak; nyolcz ezüst-torok folyvást tolvajt, gyilkost, haramiát kiáltott, az öreg pedig látva, hogy foglya szabad, nem tudta, inkább nevéssen-e, vagy a lármáért haragudjék.

Nem tehetett egyebet, mint káronkodott egész lelkéből, és mély hangja a sok csiripolás közül úgy hallatszott ki, mint puskaropogások között a tizennyolczfontos ágyu.

— De megörültetek-e? Mikor mondom, hogy a kutya volt.

— Nem a kutya volt, édes atyám, nem a kutya volt — felelének egyhangulag, mint chorus a leányok, kik ezalatt a törtétekről értesítve lőnek. — Vedd elő puskádat édes atyám, mert tolvajok vannak a háznál . . . a kutyának nem szokott pénze lenni, hogy kiessék a zsebéből.

Ez utóbbi tételt a leányok ötvenszer is elmondák egymásután. Maga a néni is a dolgot igen különösnek találta. — A nagyobb leányok az ajtókat és ablakokat zárogaták, a kisebbek fenhangan sirmi kezdtek; szóval az utolsó ítélet napja megkezdődött.

Az öreg ingadozott, nem tudva mihez kezdjen, különben pedig nem bánta volna már, akármi történik, csak hogy a hajmeresztő jajveszékéseknek vége lenne.

Még megakartta egyszer próbálni, mire menne, ha előbbi állítását a kutyáról ismételné, s a mellé odafüggenté: hogy a pénzt ő ejtette ki dolmánya zsebéből, a mint onnan épen fogpiszkálóját akarta előkeresni.

De aztán észbe jutott, hogy bizony abban sincs nagy baj, ha a leányok tovább is hinni fogják, hogy tolvajt láttak, csak hogy az ifju szerencsésen kiszabadult.

Kapta tehat fegyverét s vadásztarisznyáját, megindult az ajtó felé. Ekkor meg ellenkezőleg azért sivalkodtak a leányok, hogy atyjok most egy magában megyen ki az udvarra, hol ki tudja, hány rabló-gyilkos áll lesben, s hogy ők édes atyjokat nem eresztik ki illy kész veszedelembé.

Az azonban az öreg katonásan vette a dolgot. — Ugy mutatta, mint a ki a félelmet megveti: és félrelökvén magától azokat, kik távoztát akadályozni akarák, kiment az udvarra.

A leányok pedig magokra maradván a szobában, a félelem miatt rögtön csendesség állt be közék; a légy szállását meg lehetett volna hallani. Szép alkalom lett volna bátorságot mutatni, de senkinek sem volt kedve rá.

X.

Ifjabb Ritka Péter uram a mint szabadon érzé magát, utját egyenesen az istálló felé vevé, hol lova bekötve volt, s tüstént nyergelni kezdett.

Az azonban még félig sem volt kész munkájával, az öreg mellette termett.

— Nos fiu, meg vagy-e még?

— Lenni, csak megvolnék; hanem bizony hittem volna, hogy az én jó bátyám, kit olly véletlenül találtam fel, előbb talál módot, hogy gyalázatomból kiszabaduljak.

— Előbb vagy utóbb, az mindegy. Egy kis próba úgy sem ártott, miután még nagyobb dolgokkal akarlak megbízni. Most, azonban már tudom, mennyit érsz, hogy türelmed is van; s tudsz segíteni bajodon, ha a kapeza szorul.

— Nem értem kegyelmedet . . .

— Majd megértesz, mikor annak ideje lesz . . . Addig is várj, mert vadásztarisznyámból egy kis szalonnát, meg egy darab kenyeret akarnék előkeresni . . . egyél valamit hamarjában, s ha szomjas vagy, ott a kut, igyál. Aztán kapj fel lovadra, menj ki az erdőre, s maradj ott mintegy holnap délig. Addig tiszteletesné asszonyom is megteszi látogatását a kastélyban, s aztán el is bucsuzik tőlünk, s én téged ekkor házamban leányimnak mint Sűrű Palkó rokonunkat, bemutathatlak.

— E lesz a java.

— Nem, öcsém, a java még csak ezután következik. Ha majd aztán ismét bealkonyodik: átvezetlek Bánfi Dénesékhez, s meglásd, úgy jössz onnan vissza, mint ujonnan kinevezett vezére azon csapatnak, melly innen a királyhágói szorosok felé indul.

— Ezt még inkább nem értem.

— Lesz időnk arra is, hogy megmagyarázzam.

— Nem tudom, mit fogok mondani még a magyarázás után is, mert egy részről, a mint igaz: hogy én voltam a kolozsvári híres felkelés vezére, olyan szent az is, hogy belőlem ugyan Kemény János féle csapatvezért nem faragnak . . .

— Ki beszél effélékről? . . .

— Ha pedig úgy gondolta ki kigyelmed, hogy annak idejében csapatunkkal majd a tulsó részre pártolunk, még előbb tudni szeretném: ha ugyan Bánfi Dénes uram megérdemli-e, hogy ellenében illy praktikához folyamodjunk.

— Patvarba veled ficzkó, te okosabb vagy, mint a hogy egy fiatal emberhez illik. No de ha csak ez a kifogásod, úgy tud meg, hogy Erdélyben senki jobban meg nem érdemli, hogy rászedessék, mint épen Bánfi Dénes uram. Ő kegyelme csak azért fog Kemény János mellett, mert idő jártával ő maga szeretné a bibor palástot [vállaira kanyarítani; erre pedig csak a mostani fejedelem ellenében lehet reménysége, mert tudja, hogy ha Apafi Mihály uramat a török veszi pártolása alá, akkor Erdélyben igen kevesen lesznek, kik illy fejedelem ellen feltámadni mernének, vagy akarnának.

— Bátyámnak, erős rábeszélési módja van.

— Mond inkább, ravasz gyermek: Könnyű Katát tánczba vinni. Most azonban Isten veled; viseld magad okosan. Mindennek előtt pedig megyek s megkötöm a Bodri kutyát, mert itt ögyelegtedben nem találna benned collegájára ismerni.

XI.

Néhány hó mult el.

A történetekben meg van írva, miként dőlt el Erdély sorsa. Kemény János uram szép sereggel, s köztük feles számu lovasággal szállott a csatasikra; a győzelmet előre kezében hitte, s még a csata napján is büszkén, s megvetőleg tekintte le az ellenfél rendetlen csapataira, a kalandkereső székelyekre, s a tudatlan, s állatias ösztönű törökökre.

Az azonban ama láthatlan hatalom, ki a harcok sorsát intézi, úgy rendelte el, hogy az elhatározó napon az Apafiak fényes napja kelljen fel.

Az ütközet mindjárt kezdetben szerencsétlenül indult meg a fejedelem részére, de tán még helyre lehetett volna hozni a hibát, s voltak is a vezérek között, kik ezt megpróbálák; azonban, épen délben, tizenkét órakor, a csata legkétesebb percében egyszerre, oldalvást balról, egy eddig nem látott ellenséges csapat tünt fel. Félóra mulva már a harcosok között azon botor hír terjedt el, hogy Bánfi Dénes a fejedelmet a csata között hűtlenül elhagyta, s átment az ellenséghez, mi aztán az ingadozókat vad futamodásnak ejtette, mellynek következtében a fejedelmi sereg magától felbomlott, s végképen feloszlott.

Mikor aztán megtudták, hogy az utoljára támadásra érkezett sereg mindössze is százötvenre menő lovasságból állott, s vezérek is legkevésbé volt valami nevezetes ember, akkor már minden késő volt, s a szégyennél csak a bukás volt nagyobb.

Ezen nem valami nevezetes ember pedig épen ifjabb Ritka Péter uram volt azon lovasokkal, kiknek a királyhágoi szorosok felé kellett volna indulni.

(Vége következik.)

A tükör története. *)

Az élet első szükségeihez sorolt tárgyak közt, nem épen utolsó hely jutott a tükörnek. — Míg hajdan hasznukat alig sejték, ma már minden szalmafüdél alatt szemünkbe ötlenek... pedig hajdan az égkirálynéjának öltözéki-asztalán sem voltak láthatók. Kevés tárgy fordítottat több célra mint a tükör, s haszna kiterjed pipere-asztalainktól, egész a csillagos égig. — Nekí köszönheti a szépnem a tetsző s kecses alakzatok s divatok feltalálását, — általa tanulta a természetvizsgáló ismerni a tűz erejét, az érczek olvashatóságát, s agyémánt égethetőségét, — s általa tön a csillagász bámulatos felfedezéseket az égen.... Azonban ennyi haszon mellett is, legtermészetesebb rendeltetése révéstve van, mert alig vesz valaki tükröt azért, hogy általa önmegismerését eszközölje.

A föld ős lakói, kik a tükör feltalálása előtt éltek, kénytelenek voltak magához a természethez folyamodni s mint *narcisok* a folyamok csendes vizében keresni fel képmásukat. — Ámde az önszépítési, s mások fölött kitünhetési ösztönük napról napra, ujjabb ujjabb piperetárgyakat találván fel, — természettől nyert kecséknek illy tárgyakkal ékítésekor, kevés tömjént láttak nyújtva olly tükrök által, mellyek gyenge szellők fuvallatára is eltörtek, — s így csakhamar, tartósabb s szilárdabb tükröanyagokról kezdtek gondoskodni. — Eleinte csak kövek, de később érczek is használtattak tükrökül.

Az ércz tükrőről legrégibb emlékezés Mózes könyvei egyikében (2 k : 38, 8) található, s legelső használata felette nevezetes. Egyiptomban, mint szintén keleten is — gyaníthatólag mért azok meglehetősen nagyságban előállítására képességükön kívül esik, — nem tartozott a tüköraszobák ékítőményeihez, — hanem inkább s kizárólag a szépnem piperéjéhez s csicsomázásához. A zsidó nők — kik mint látszik, e pipere cikket még Egyiptomban szerették meg, — csak a legnagyobb nemzeti ünnepek alkalmával s különösen legpompásabb öltözetük felvételekor ékíték magukat apró réztükrökkel. Később e tükrök viselése pazarló fényűzést eszközölvén, nagy törvényadójuk szigorú rendelet által megtiltá azok viselését; sőt országszerte összeszedettni parancsolta. *Apuleius* állítása szerint Isis tiszteletére rendezett ünnepi meneteknél is a nők, vakító fehérségű öltönyeik fölött, hátukon hasonló ércztükröcskéket viseltek.

A görögöknél, vagy legalább azon népeknél, kiktől mythológiájukat tanulták — régiebbek a tükrök, mint történeteik. — *Venus*, hogy magát Junó és Pallástól megkülönböztesse — kik a hiúságnak még csak látszatát is kerülni igyekeztek — gyakran kezében tükröt tartva jelent meg, — sőt öltözködésénél mindenkor tükröt használt. A *portici királyi múzeumban*, maig is látható egy elefántcsont, remek faragványú hajtű, mellyen a haját rendezgető *Venus* elé, a szerelem istennője, kerek tükröt tart. A csillagászok is a *Venus* nevét viselő bolygót, egy illy kézfogatókkal ellátott tükör alakú jeggyel ? jelölték meg, mi minden-

esetre a legrégibb kor szokásos kerek tükrét látszik jelképezni. — Igen hihető, miként illy tükrök használata közönséges volt, mert *Helena* (1200 évvel K. e.) hogy Páris Troja alá követhesse, midőn saját becsületét, hazáját s férjét elfeledé, tükreinek elviteléről nem feledkezék meg.

A római szépek rabszolganőkkel tartaták tükreiket öltözködésük alatt. E tükrök köszörült és simított érczből, sőt a gazdagabbaknál — miután a sárga érczek, mint az arany stb. nem adhattak tiszta képet, — az aczélból készültek pedig a rozsdától menthetetlenek voltak, s végre mert a fehér arany (platina) még ekkor nem ösmertetett — bizonyos ezüst lemezekből álltak, — mellyek hátulja később vékony arany lemezekkel borított be, mert tapasztalták, hogy az ezüst, arany alzattal, minden más érczeknél, tisztább s tökéletesebb képet adott. — Alig lön e felfedezés ösmertes, s már is tömérdek kezeket foglalatoskodtatott, s annyira közönségesé lettek az így készült tükrök, hogy *Plinius* a ker. számitás első százada végén arról panaszkodott: hogy *Rómában minden szolgáló illy tükrökkel akart bírni*. — A meghódított szomszéd népek szokásainak s piperéjének majmolása, s különösen a *narancs színű haj viselése*, vagy saját hajuknak *arany porral behintése*, mindinkább szükségesbé tevék a tükröket, s kevés idő elfolyta alatt, tükreik nagyobb alakot nyertek. Ez időben már a tükör szobák ékítőményei közé tartozott s nem volt ritkaság ember nagyságu tükröket is látni. — Természetesen, iszonyu pénzbe kerültek s *Seneca* állítása szerint, többbe került egy illy tükör, mint a köztársaság idejében a szegénység s nyomorban elhalt vezérek árva gyermekeinek az álladalm költségén történt kiházasítása vagy jegyajándéka. . . . A *pharosi lámpatorony*, több mint 100 mérföldre látható volt, s e messzeterjedő fényt egy a tenger felé fordított óriás nagyságu, finomul simított *aczél* tükör kölcsönöze. — A tükör drágaságát emelte még azok szokásos pompás rámaja is. Régi írók többen emlékeznek olly tükrörámákról, mellyek elefántcsontból, remek faragványokkal készítették, s köröskörül drága kövekkel s gyöngyökkel voltak kirakva. Minden illy ráma, mindkét oldaláról, tiszta s száraz *szivacs* függött le, hogy azokkal, akár a lehellet, akár a hideg s nedves lég által elhomályosult vagy foltosodni kezdő lap, viszont tisztára törültethessék.

Könnyen gyanítható volt, hogy az új világ benszülőttei előtt sem voltak ismeretlenek a tükrök. Amerika felfedezésekor a perubeliéknél ezek használatát közönségesen elterjedtnek találták, s legjobbak voltak azok, mellyek *fekete lárából, markazítból* (egészségkö) készítették, — sőt voltak ércztükreik is.

Az üvegtükrök — elvitázhatatlanul — sok más anyagból készültek fölött kitünő előnnyel bírnak. — Már a régieknek kellett ez észrevétel tenni, miután az üvegtükör nem volt előttük ösmertlen, s gyakran a legtökéletesebb üvegtükrök birtokában voltak, mert a *higanyt* rendszeren *üvegedényekben* szokták tartani. — Sőt azt is tudjuk, hogy a hajdankor híres *Sidoni* üvegyárban készítették is *üvegtükrök*, — de hogy azok még sem lehettek közönségesé, mindenesetre az ércztükrök iránti szilárd előszeretnek kell okoznunk. Az említett üvegyárban készült üvegtükrök, fuvás által jöttek létre, s bizonyos finom fekete füstökkel mázoltattak be.

Az üveg egyik lapjának czin vagy ólommal befödése a XIII-dik század előtt bizonyosan nem találtatott föl, s eleinte igen tökéletlen is volt, miután a nevezett anyagok olvadt állapotban öntettek a még forró, s hajlékony üvegtáblára. — A czinnek higanyali vegyítése három századdal későbbre esik. A XVI. században ugyan is, a gyártmányairól világszerte ösmert s dícsért velencei, *muranoi* üvegyárban fedeztetett fel az üveg tükrök készítésének s tökéletesítésének titka. Vékony czin lemezekre higany öntetett, s e vegyüléssel keneték be az üveg lapja, vagy e vegyület tiszta és sima felszínü papírral befödették, s küllömböző nehézségű terhekkal lenyomaték. E műtét után mindjárt a papír, lehető legnagyobb vigyázattal kibuzaték. A találmány bámulatos hirt szerzett az így készült tükröknek s a föld csaknem minden részeibe szétvitettek. Azonban nagy hibájuk volt e tükröknek az, hogy a túlzott fuvás által gyártott lapok igen vékonyak lettek, vagy csak középszerű nagyságuak maradtak. *Thecail* *Ábrahámnak* azután, a XVII-dik század végén csak

*) Spalart, Schubert, Winkelmann írtaikból.

ugyan sikerült feltalálni a tükörlapok öntését, s találmányaival Párisba menvén, legelső volt, kinek gyárából feltűnő nagyságu tükrök kerültek ki. Legelső öntvénye 84" magos, s 50" széles volt. Kitértőbb nagyságu tükrök előállítására sokáig találmánya tekintetett egyedüli eszköznek, míg végre a számos nehézségek, s különösen a szerfeletti költség által ösztönözve, újabb kísérletek tétettek, s csakugyan sikerült a drága öntött lapok helyét, ismét fuvás által előhozottakkal pótolhatni. E találmányt, legelőször a sz. pétervári üveggyár tette sajátjává s ő is lett, ki azt legnagyobb tökélyre emelte. Bámulatatos nagyságu tükrök kerültek ki e gyárból, mellyek közül maig is csudáltatik, a hajdan a michalowi trónteremben, jelenleg a tauri palotában látható 13³/₄' magos, és 7¹/₂' széles tükör.

A tükrök közönséges haszna: hogy azokban saját alakunkat láthatjuk — nem pusztán az egyetlen. Tudjuk, miként minden test, többé vagy kevésbé visszaveti a világló tárgyról reá esett sugarakat, — de olly szabályszerűleg kevés test képes ezt tenni, mint a hogy tükreinkről tudva van. A durva s darabos felszínű test, megszámlálhatlan kis tükrökből áll, de mellyek közül mindegyik, különböző irányban vetvén vissza a tárgyról jött sugarakat, a képek összeolvadnak, s szemünk elé csak bizonyos zavart fény, de legkisebb kép sem jut. Átlátszó testek a fényt keresztül bocsátják, — ellenben minden átlátszatlan és sima felszínű test: *tükör*, s annál tökéletesebb, minél finomabbra van simítva. — Miután tehát tükrök segítségével a fénysugaraknak tetszésszerű irányt lehet adni, — és miután a nap sugarai nemcsak világítanak, hanem égetnek is, könnyen jöhetek a régiek azon ötletre, hogy különböző köszörülés és simítás által a fénynek és melegnek, majd erősbülését, majd szétszórását, e szerint a tárgyak képeinek is nagyítását vagy kicsinyítését eszközölni lehet, — röviden a tükrök optikai és physikai czélokra is használhatók. — Innét a *katoptrika* — a tükrök által visszavetett sugaraknak elmélete — már a görög matematikusok előtt ismeretes volt, habár mégis inkább az égető tükrök titkainak kikutatásával foglalkoztak, s ezt nagy tökélyre is vitték, ha a római hajóhadnak *Archimedes* általi elégetése igaz, — melly pedig, mint az újabbkori kísérletekből kitűnt, épen nem tartozott a lehetetlenségek közé, s mindenesetre birt belső valószínűséggel, annyival is inkább, mert a római birodalom elbukásának történeti írója állítása szerint: mindenki hajlandóbb illy találmány felfedezőjét a hajdankor egyik leglángeszűbb matematikusában, mint egy egyszerű miveltsgű s tudomány barátban keresni, — ki e történetet a XII-dik században beszéli el. — De meg *Proclus* (Kr. u. 514.) hasonló kísérletet tett, és sikerült is neki a Konstantinápolyt ostromló goth hajóhadat felgyújtani s hamuvá égetni. — *Buffon* e történetek valószínűségére építve, kezdé meg kísérleteit, s reményenfölüli eredményeket nyert. — Ő t. i. sok és különböző szögletekben egymással összeköttetésbe hozott tükrök segítségével 150 lábnyi távolságra, nemcsak a fát volt képes meggyújtani, hanem a *csint* meg is olvasztani. — Százszoros kísérletek után, ma már olly tökélyen állnak a gyújtó tükrök, hogy általuk minden érzet megolvaszthatni, sőt még a gyémántot is tökéletesen él lehet égetni. — Legnagyobb gyújtó tükör *Drezdában* van. Átmérője 3 rőf.

A tükrök nemesebb haszna a XVII-dik század közepén *Nicolo Zucchi* olasz jézsuita által fedezettett föl. Ő jött t. i. legelőször is azon gondolatra, hogy a távcsövekben közönségesen használt tárgyüvegek helyét tükörrel kellene felcserélni. Csakugyan általa készítettett az első *teleskop* (távcső). *Zucchi* találmánya ösmere nélkül *Mersenne* Párisban (1639.) hasonló kísérleteket tett a tükörrel, mint szintén Angolhonban is 1663. körül *Gregory Jakab*. A nagyszerű eredmény azonban *Newton* vizsgálatai után tűnt ki csak, ki különböző módosításaival tökéletesnek találá a tükröknek teleskopokbai használatát. — Módosítása által a képek szélei szintelenek lőnek, s így minden eddigi távcsövek fölött előnyt vívott ki. *Herschel*, kinek a tükör teleskop legtöbbet köszönhet, 6400-szornyi nagyítást eszközölt 49" átmérőjű tükrével.

A tükör teleskopok tökélyének lehet köszönni, minden legnevezetesebb felfedezéseket az égen. — Nagy előnyük mindenesetre a tárgyak nagyításában s szintelenítésében áll. Közönsé-

gesen fehér ércből (réz- és cínvegyület) készítettnek, de mint minden más érc is, hideg és nedves levegőben hamar meghomályosulnak s foltosodnak. Számos kísérletek tétettek újabb időben is, olly ércvegyületek előállítására, mellyek e káros bajtól mentek volnának, de úgy látszik, annak feltalálása még a jövő rejtelmek közt létezik. Az aranyat puhasága miatt tökéletesen kifényesíteni nem lehet, az aczél megrozsdásul, az üveg átlátszó, s így egyik sem alkalmas. — A platina még legtöbb reménnyel kecsegtetne, miután keménységére nézve az aczélhoz közel áll, s a levegő élenyével sem egyesül, azaz meg nem rozsdásodik, de mi eljárással lehetne tökéletesíthető, nem tudni, miután a Párisban, épen e czélből készített tükörről, elkészülténél egyebet, mai napig sem tudunk.

Tóth Balázs.

Pusztai iskolák.

Imádkoznám, de nem tudok, hiába!
Nem jártam én soha Isten házába . . .

Tompa Mihály.

Nehéz lenne népdalt mutatni, melly sűrűbben zeng a tősgyökeres magyarság ajkáról, mint az melly így kezdődik: „Télen nyáron pusztán az én lakásom“ stb. mellyből a főnebbi két sort idéztük, és nagyon méltó e dal azon népszerűségre, mellyben részesül; mert szivből szól, szivhez szól és igazat szól.

Még él, az erőteljes férfi kor java éveit éli, csak imént bonthatkozott ki Pesten a tisztelet, szeretet és barátság karjai közül a költő, ki e gyönyörű népdalt a természet emlőin felnőtt puszták fiának szivéből merítette, ajkaira adta, a honnan széles Magyarország minden vidékeire elszármazott; ebből pedig nagyon természetesen azt kell következtetni, hogy a kor sincs messze tőlünk, mellynek pusztai gyermekét e szép dalba foglalá a velünk élő költő.

Nem is hagytuk még távol azt a kort, mellyről a dal szól, sőt igazat mondva, még nagyon benne vagyunk, s csak most kezdjük a sarukat felkötözni, a mellyekkel kigázolhatunk belőle.

Ki nem hallotta hírét az abonyi 100 esztendő gulyás temetésének, a kiről az is meg van írva, hogy tulajdon szája vallo-mása szerint, csak egyszer volt templomban egész életében — a mikor t. i. megkeresztelték . . . Ez ollyan dolog, melly nemcsak édes hazánk határain kívül a szomszéd népeket, hanem azon belől is álmélkodással tölti el olly tájakon lakó hazánkfiat, mellyeken csak hírét hallották az alföldi pusztáknak; ellenben, ki a pusztai életet s a Budapesttől Aradon Temesváron még tulterjedő tenger rónaság *külső* lakóit közelről ismeri, ez meg a fölött csodálkozott volna még két évvel ezelőtt, ha valaki megbotránkozik abban, hogy a pusztai nép, kiváltképen a pásztoremberek, se templomba nem járnak, se írni olvasni nem tudnak; mert e természet fiainak, mióta ős apáink e tejjel és mézzel folyó áldott földet drága véren megszerezték, se oskolájok, se tanítójok, se templomuk, se papjok nem volt, kivéve azon néhányat, kik valamelyik főpap, vagy gazdagabb község plébánusának lábas jószágát őrizték.

Mennyire kíván a pásztoreMBER is okulni, arról elég legyen az abonyi gulyás ellenében tanúságu a vadkerti kanászt megemlitenünk, a ki rendes előfizetője a „Vasárnapi Ujságnak.“ Az összes tanyai lakosságról pedig fenhangan tanuskodnak a legközelebb lefolyt évben keletkezett pusztai iskolák, mellyek egyikét azon időtájban ábrázolja e cikkhez foglalt mai képünk, midőn téli havas időben szánon vitték a szülék gyermekeiket oskolába, csak hogy semmit se mulasztanak el a tanulásból — Bár kemény lehet az idő, mint a gyermekek tömött öltözetéből, leköttöt füleiből, a gallyak zuzmarázáról láthatni, még is mindenfelől jó kedv mutatkozik. A gyermekek örömmel ugrálnak le a szánról, az apjok, ki a lovakat hajtja, örömmel köszön a tanító-nak, a ki szintén jó kedvében csakugy pipázgat a tornáczon s örömmel nézi, mint hajt be egyik szán a másik után az oskolába kedves tanítványaival. Azon a szánon ott a keresztben tul is jó kedvvel lehetnek, mert a lovak, negédesen vágják szügynek a fejüket s még ez a bodri eb is úgy látszik, hogy örömmel baktat a szán előtt, s vigan vinnyog visszafelé a lovakra.

Hogy a tanyai tanító és szülők megbecsülik egymást, lát-
szik abból a szives köszönésből, a melylyel egyik a másik üdvöz-
lését fogadja. De még azt is gyaníthatjuk ám, hogy a tanyai szü-
lők közakarattal, s okos egyetértéssel könnyítik a gyermekek
iskoláztatását; mert az a sok gyerek egy-egy szánon semmi esetre
nem lehet egy apáé, hanem bizonyosan a szomszédok úgy be-
szélték össze, hogy ma Pásztor András uram fog be, holnap Gu-
lyás István, holnapután Fekete István és így folyvást a melyikre
a sor következik.

Ennek a szép egyetértésnek és józan meggondolásnak pedig
az lesz rövid időn a gyümölcse, hogy a világhírű alföldi pusztá-
kon nem csak izmos, deli, sugár legények, hanem egyszersmind
olyan értelmes, okos emberek teremnek, a kiket nem a pandurok,
sem a zsandár, sem a statarium tart vissza a rosztól, hanem tu-
lajdon belátása vezérel a jóra; s nem adunk neki nagy időt, hogy

már 15 van említve 1500 tanítvánnyal. Most a szegedi földön
18 pusztai iskola van 1700 tanítvánnyal, — ismét több mint
pár hét előtti Tárogatónkban említők, — még 3 új iskolát szán-
dékolt a városi tanács építtetni, de látva, mennyire kap a külső
lakosság ezen intézeteken, eltért előbbi szándékától s még az
idén hattal fogja szaporítani a már létező 18at, s e szerint lesz
Szegednek 24 pusztai iskolája. Épen ennyi elemi tanító foglal-
kozik a városban lakó gyermekek oktatásával is.

Szeged és Kalocsa után következik:

Holdmezővásárhely, melynek határán 8 protestans és 3 kath.,
tehát összesen 11 pusztai iskola van.

Mindenszentnek van 5.

Csongrádnak 2, de még kettővel szaporodni fog.

Majsán is van egy 1, meg a kömpöczyi pusztán is 1. Van to-
vábbá Szolnok és Pestmegye több határain, névszerint a kecs-

Pusztai iskolák.

e részben is hírnevet szerezhet magának az alföld külső népe,
mert vajmi nagy dolog az, ha az ép, edzett test és világos ész
egyesül a jóra.

Közelebb ismertetésül ezeket tartjuk még szükségesnek ez
uttal a pusztai iskolákról megemlíteni, részint az „Oesterr.
Schulbote“ czimű iskolai lap nyomán, részint igen biztos kezek-
ből vett adatok szerint.

Szeged édes hazánk legnépesebb városa Pest után, mely-
nek tiszta magyar lakossága 50,000-re megy, dicsekedketik, hogy
az ő földén keletkezett a legelső pusztai iskola. Szegeddel egy
időben Kalocsa tön leggyorsabb előmenetelt ezen külső isko-
lák terjesztésében, sőt az említett iskolai lap szerint meg
is előzte, a mennyiben e lapnak múlt évi 45. számában nov. 11.
az van írva, hogy nov. 1-ső napjáig 11 pusztai iskola fog meg-
nyitattani a szegedi földön, Kalocsa határán pedig ugyan akkor

keméti földön, ugyszintén a Jász-Kun kerületekben is. Heves
vármegyében gr. Károlyi birtokán, kinek általában igen sokat
köszönhetnek a népiskolák, remete tanítja a pusztai iskola apró
csemetéit.

Fehérvármegyében is vannak már pusztai iskolák, névsze-
rint: Előszálláson, A.-Alapon és A.-Szentivánon.

B. Sina is szándékba vette, hogy jószágain épít néhány
pusztai iskolát.

Van a pesti határon Miesbach téglavető telepén, Budán a
svábhegyen, s Esztergom megyében a tokodi köszénbányákban.

E gyors szaporodás megfajtéseül elég legyen azt mondani,
hogy a m. kormány bölcs rendeletét a fáradhatlan kerületi isk.
főfelügyelő Haas M. ur, több lelkes előjáró közremunkálását sie-
tett életbe léptetni, az ép lelkes külső lakosság pedig nyílt karok-
kal fogadta a gyermekei javára történt új intézkedéseket. — Azt

mondja az Öst. Schulbote 1854. nov. 11-én, hogy „nem lehet leírni a pusztai lakosok örömet a gyermekeik számára épített iskolák fölött, melyekbe erőtetés nélkül (nem is volna szép, ha ilyenre is erőtetni kellene), szíves örömet küldik télen nyáron gyermekeiket, és megszegyenitnek sok városi szülőt, kik makacsul visszatartják gyermekeiket az iskolától.“ A PestiNaplónak pedig 1855 márczius 17-én ezt írja többek között szegedi levelezője: „A tanyákon az iskoláztatási buzgalom a szülőkben dicséretesebb a városiakénál. Szinte elérzékenyítik az ember szívét azok az ép testű s szívű atyafiak, midőn megfontolt beszédeikkel a tanítás jótékonyágát magasztalják. Alig képzelné az ember sokszor, honnét szívárogo az igazság!“

Ez aranyzavakkal bezárjuk mai értesítésünket a tanyai iskolákról, mert egy tárgynak sok helyet nem foglalhatunk el ugyanazon számban; de minél előbb visszatérünk még, és akkor el fogjuk mondani, hogyan épülhettek fel olly gyorsan ez iskolák, végig megyünk az iskola-épületen és minden részéről megtudjuk, mellyik mire való, mire fordítja a tanító a drága napot, hetet s egész évet, mivel jutalmazták fáradozását, s minő sikerrel áldotta meg a jó Isten a jó emberek becsületes törekvését!

A Marczal és melléke.

Hazánk' több sás- és nádtermő lapályai közt ugy hiszem méltó figyelmet érdemel a Marczalnak Zala megyében kezdődő s Vas, Sopron, Győr, de leginkább Veszprém megyék határaiban nyomasztón uralgó posványosága: mert ha nagy magyar folyónak a Tiszának árja által eddig haszontalan földterület mekkoraságánál kevesebb is az egész: mindazáltal néhány ezer holdat foglal el hiában — hosszát négy mérföldnyinek, szélességét hol többnek, hol kevesebbnek, de Csögle, Egerallya, Birit, s Adorjánháza, Veszprém megyei helységek határainál fél mérföldnyinek bizvást tarthatjuk. S illy jelentékeny mennyiségű föld idáig is nagyobb részint mocsár, — hol egy kis értéktelen sáshoz is nagy mesterséggel juthatni — nyárbán a nadályfogás s rákászat, mint szinte a kevés és sár izü hal is a téli csikászat- tal együtt haszonvételnek se mondható. Gondoltuk, tán esete nincs a Marczalvizének, melly által könnyen futhatna a Rába ölébe, azért maradt eddig szabályozása, de ezt még szakértőktől hivatalosan nem hallottuk, noha már egy párszor küldöttség ült egybe, e káros víz szabályozására működni akarván. Kénytelenek vagyunk hát azt hinní: azért nincs még eddig is kiszárasztva a Marczal, mert e bozotos ingoványból, kevés ollyan nagyobb birtoku uraságnak volt kedve szerezni, a kinek számító értelmisége a jövőért is kész volna áldozni, mert különben buzgó akarat, kitartó erő okkal móddal a sok lehetetlennek látszott, de még is létesült dolgok után e szabályozást is kivihetné. Leginkább közrendü birtokosok, kiket közelebről érdekelne e víz szabályozása — ezen uraimék pedig nagyobb szerü vállalkozásra idáig a magok jobbvoltáért se voltak hajlandók; sőt így is nyilatkoznak némelylek „igy hagyták apáink, így vesződjenek vele fiaink“. — Szerencsétlenek! nem gondolják meg, milly roppant különbség van a mostani és egy kis áldozattal megtörténendő szabályozás után lehető haszonvétel közt.

A Marczal melléke, mint érintém már, többnyire mindenütt áldásos, s térein meglehetősen szorgalmu, s több egészen nemes helységeket táplál, hol a vagyonság a lakosok udvarain, különösen öltözetjein az idegen előtt is gyanítható — lakmározni, gazdag paszitákat a magok megerőtetésével is tartani, kivált az előtt kedves szokásuk volt. A pálinkát, nők mint a férfiak örömet iszszak — s már a kis gyermekkel is itatják — ugy tartván, hogy a rossz kigőzölgésü s ködös Marczal mellett a nélkül meg nem élhet. A vasárnapi iskolák, ha csak így gyakorlatnak ezután is e tájon mint eddig, ugy a Marczal mellett nem igen dicsekedhetünk velök, mi pedig egész illetettséggel beszéljük neki népünknek, hogy az a vasárnap, vasárnapi iskola és még a „Vasárnapi Ujság“ is, milly idves gondolatok lelki s testi életünkre egyiránt, de járásbeli sz. bíró t. Sey László ur is a vasárnapi iskolák czélját, hasznát magyarázó körlevelében olly lelkes buzditással hívott fel mindenkit e szent eszme meg-

testesítésének eszközlésére, hogy csak annak hallása után is kész lehetett minden illető fél a vasárnapi iskola létesítésére. Örömmel is oktadjuk ifjainkat mi lelkészek a vasárnapi két istenitiztelet után, vallás- és erkölcsstanból. Egész szeretettel kérvén némelylek tanító urakat is, hogy ha tán a nép e tanítási fáradságuk díjazásában nem akarna vagy nem tudna elég méltányos lenni, ök azért legyenek méltányolói az ügy szentségének, s mint Szentesen a tanítók, az édes öntudatot tartsák érdemlett fizetésük egyik legszebb pótlékának — így fog osztán fényleni világosságuk, hogy mások is látván jó cselekedetüket, dicsőítik a mennyei atyát, mint tanuljuk a Sz. írásból.

Egyébiránt nagy hidegünk megenyhült, havunk olvad.

Szabó Mihály, cs. l.

A nép-tanítók ügyében.

A „Vasárnapi Ujság“ 6-dik számában Greszler Sámuel tanító társamnak a nép-tanítók ügyefogyott helyzetére vonatkozó szomorú észrevételeit, illetőleg panaszait elismerni és azok méltányos igazságát részletes adatokkal is bebizonyítani mindenkor készen állok.

De nehogy a már ugyis enyészni kezdő roszak emlegetésével a nyomort még inkább éreztessenem, és így a kesergőknek még nagyobb keservet okozzak: jónak véltem e helyen nyomorral küzdő tanító társaimnak sűrű aggodalmait s lelki fájdalmait saját hitem szerint egy jobb jövőnek édes reményével valamennyire oszlatni, és az általam használt „Türelem“ czimű gyógyszert a szenvedők leghathatósabb orvosságát nekik a legjobb lélekkel ajánlani!

Ugyanazért tisztelt tanító társaim! mi, kik már azon időben fáradozunk a tanítói pályán, mellyben hála az égnek! a tanítás és nevelés szent ügye országsszerre fel van karolva, a nép-tanítók érdeme minden jógondolkozásu ember által el van ismerve: fordítsuk figyelmünket azon nemeslelkű és nagyreményű honfériakra, kikre az ország, a megyék, a kerületek s egyes községek kormányzása bízott, kiknek bölcs intézkedéseitől, erélyes eljárásoiktól, valamint általában a nép jóléte: ugy különösen a néptanítók boldogabb jövődjé is sokban függ. — Keressünk vigasztalást azon édes reményben, miszerint a magas kormány, kinek a lelkes nép-tanítók által képezendő jó emberek, derék polgárok, engedelmes alattvalók, igaz keresztények legnagyobb érdekében állanak; e fontos ügyre továbbra is kiterjesztendi legkegyesebb atyai gondoskodását, midőn mindnyájunk keserves panaszra édes örömmé válandik, és az egész tanítói sereg felszabaditva leend azon sokszorosan korlátolt helyzetből, mellyben legjobb akarattal sem tehet annyit, a mennyi különb állapotban egy-egy jóra való nép-tanítótól kitelnek.

Kelt Nagy-Kun-Szent-Mártonban 1855-ik évi febr. 20-án.

Kertész József, nép-tanító.

Egyveleg.

Drácamelléki népdalok.

I.

Árokmenti csalány,
Kökényszemű kis lyány;
Hej! eszem a szívedet,
Mért vagy olly halovány?

Nem vagyok én halvány,
Mind ilyen a leány,
Hej! kinek a gyűrűjét
Más hordozza ujján.

Fonnyadj leány, fonnyadj,
Ha nem az enyém vagy,
Hej! mig az enyim voltál,
Rózsaszinnel bírtál.

II.

Hires falu az a Derány,
Ott terem a hamis leány;
Magsüti a mézes lepényt,
Magához csalja a legényt.

Édes anyja sem jobb nála,
Utcza-hosszat kiabálja:
Ha lepényem megettétek,
A lányomat elvegyétek.

III.

Légy szállott a tulipánra,
Haragszom én a leányra,
Haragszom ha még olly szép is,
Mert a leány, mert a leány
mind csak hamis.

Száraz tapló az én szívem,
Meggyujtotta a szerelem,
A szerelem meggyujtotta,
A hűtlenség, a hűtlenség
eloltotta.

Ugy is sirtam már eleget,
Mért sirtatnám szerelmemet;
Gynjthatok még lánggal égőt.
Kereshetek, kereshetek más
szeretöt.

Apacsizma, anyacsizma,
Takarító, czifra bunda,
Negyven forint*) lakadalom.
Magam is meg, magam is meg
házasodom.

*) Jegyajándékok Drávamelléken.

— *Kecskeméti vásár.* — A megváltozott időjárás miatt vásárunk igen rosszul ütött ki. Kereskedők, mesteremberek egyaránt panaszkodnak, s csak azok örvendenek, kik a piacról élve, az élelmi szerek rendkívüli drágaságát már már alig bírták kiállani, most pedig a gabonanevek ára mind a vásáron, mind a heti piacunkon tetemesen lejjebb szállott. Legjobb kelete volt a baromfinak. — Vevő igen kevés volt s nagyobbára helybeli, mert az idegeneket a feneketlen sár, meg a vásár előtti napon beállott eső tartóztatták vissza. — A kellemetlen idő dacára is azonban megjelentek a komédiások és a batus kereskedők. Amazok szembeötölő nagy bódékban foglalnak rendesen helyet a vásárállás elején, és kifestett czifra lepedők, magas falábakon ugráló bohócok meg fülsértő trombitálás és dobolás által csalogatják a népet garasos mutatványaik megnézésére; emezek a földön kiterített ponyvára, vagy ha már nagyban viszik, rendesen aszatra rakják ki portékaikat és azokat soha meg nem szűnő lármával magasztalják és kínálgatják a bámész sokaságnak. Vannak ezek közt olyanok, kik folytonos bolondoskodásaik által a hallgatóságot gyakran meg is nevetetik. Midőn az egyik előtt elmentem, e szavakat kiabálta tele torokkal: „Itt az ideje, most vegyenek, mert mindjárt vége lesz a vásárnak s holnap bottal üthetik nyomomat, s ha arannyal fizetnek is, nem lesz semmi, engem nem találnak, pedig tudom, kigyelmednek szüksége van erre a pántlikára, magának erre a czifra viganóra!“ stb. Van még egy harmadik osztály is, mely vásárainkról soha el nem marad, legyen bár rossz vagy jó idő, s ez a *koldusok* nagy serege. Ezek úton útfélen ott ülnek vagy hevernek, és botránkozató kegyetlen jajgatással, siralmas énekekkel, sőt csengettyűkkel és egyéb hangzó szerekkel iparkodnak a jövő-menők figyelmét magokra vonni és siránkozással azok részvétét fölébreszteni. A láрма és zaj, mit illy módon ütnek, még semmi; de valóban botránnyos az, hogy csonka tagjaikat, és különféle nyavalyák által eltorzított testrészeiket közszemléltre teszik ki, mia gyengébb idegzetű hölgyekre nézve veszélyes is. Ideje volna az illy barbar szokást országszerte megszüntetni. Keresztyéni és emberi kötelességünk a szegényeknek alamizsnát adni, de nem tartozunk alkalmatlankodásaikat eltűrni, még kevésbbé undort ébresztő sebeiket nézni. Minden község tartsa el saját szegényeit, s akkor mentve leszünk az illy kellemetlenségektől. Ezt pedig az által lehetne elérni, ha minden község, vagy vallás-különbség nélkül minden helység összes lakossága „szegények pénztárát“ alapítva, mihez, ugy hiszem, minden ember szívesen hozzájárulna, csak-hogy a koldulás kellemetlenségeitől szabaduljon. A helybeli izraelita község már is tetemes áldozatokkal tartja fenn évről évre szegényeit s nem engedi meg, hogy házaljanak!

Nemzeti színészet.

MÁRCZIUS. I. Jókainé visszatért szabadkai és bajai vendégszerepléseiből, az elsőbbi helyen búcsu előadását az *irói nyugdíj* javára szentelte.

II. Hollósy-Lónóvícs Kornélia Bécsben egy hangverseny alkalmával föllépve a közönség osztatlan tetszését vívta ki. Kedvező előjel jövő évi operai időszakunkra nézve.

III. Bulyovszkyné Szabadka- és Bajára utazott vendégszerepekre, később Kolozsvárt látogatja meg.

IV. A nemzeti színház, új diszitése után Vörösmarty „Áldozat“ című drámájával fog megnyitni.

V. A jövő héten Feleky javára fog előadni „Báthory Mária“ eredeti színmű s Latkóczy né javára „A ház becsülete“ új francia dráma. Mind két előadásra figyelmeztetjük fővárosi közönségünket.

VI. Mult csütörtökön adatott elő Szentpétery javára Szigligeti legújabb vígjátéka „Csokonai szerelme“ Egressy a czimzerepben, mely alkalommal a jutalmazottat a közönség díszes ajándékkal tisztelte meg.

Tárogató.

x* Ő Felsége Erzsébet ausztriai császárné és királyné szerencsés szülése fölötti örömét, nemes lélekhez illőleg nyilvánítá **Szentiványi Bogomér Vincze** ur Szakalban, f. é. márcz. 13-án kelt olly levelet intézve nsgos Kubinyi Ágoston barátjához, melyben ünnepélyesen kinyilatkoztatja, hogy az örömdíjat használva, a népek boldogító örömdetes esemény örök emlékére a „Magyar Tudós Társaság tőkéjének öregbítésére 2000 pftot alapítványozni kíván,“ mely kívánatát hogy minél pontosabban teljesítse, arra kéri t. barátját, hogy neki minél előbb küldjené meg „az illy köziratoknak a t. magyar akadémia által gyakorlatba vett példány formuláját.“ — Sokat, igen sokat lehetne e dicső tetteről szólnunk, de csak annyit mondunk, hogy adjon a királyok királya Ő Felségének számtalan illyen hű és a jóért buzgó alattvalót, a honnak minél több illy derék hazafit.

x* *Reményi* hazánkfia külföldön. — Azon sok örömdetes hír mellé, melyeket napról napra gyarapodó népevelési ügyünkről sűrűn veszünk és közölhetünk, igen jól esik, ha külföldi lapokban meg ollyat olvashatunk, a mi már felnövekedett, megemberedett, s ugyancsak igazi derék emberre vált hazánkfiáról dicsőre szól; mert minden derék honfi dicsőségéből jó rész illeti a hazát mint édes anyát. — Illyen történet legkö-

zelebb Nagybritanniában *Edinburgban*, hol nevezett hazánkfia még ismeretlen volt, és első felléptekor annyira elragadta azt a népet s annak a nemzetnek előkelő közönségét, melyet minden világhírű művész felkeres, hogy a hírlapok nem bírják eléggé leírni a hatást, melyet Reményi hegedűjével eszközölt, a közönség pedig, a mely hallá varázs játékát, nem tudja kifejezni, hogy mit érzett, midőn hallá a soha nem is képzelt bájos zenét. Abban mindenfelől találkozik a közvélemény, hogy *Paganini* óta még nem volt művész, ki így tudott volna a nyirettyűvel (vonó) bánni. Egy edinburgi lap, miután bőven leírta a mennyiben tollába vehette a paratlan hatást, melyet Reményi zenéje okozott, azt jegyzi meg hogy rendkívül érdekes volt látni főképen azt a hatást, melyet a körülötte levő zenekar tagjaira gyakorolt. „Ezeknek — ugymond — a gyönyörtől és álmélkodástól szemök szájak elállott. Nagy volt a diadal, melyet hazánkfia aratott, midőn a közönség mintegy ösztönszerűleg ollyan tapsviharba, éljenzésbe s a helyeslés és bámulat mindenféle hangos nyilatkozatásába olly mértékben tört ki, a minőre az öreg emberek sem emlékeznek; de legnagyobb volt hazánkfiának azon diadala, midőn a közönség néma álmélattal egymásra nézett, mintha nem merné tulajdon füleiben s véleményében eléggé megbízni, hanem szomszédja felé fordult ollyan arcczal, melyre az álmélkodás és elragadtatás ezt írta: „Képzelt ön valaha illyet?“ — E tudósításhoz még azon örömdetes hírt csatoljuk, hogy Reményi hazánkfiát itthon is lesz alkalmunk meghallani.

— *A magyar zene* barátainak újabb jó hírt mondhatunk. Olvasóink közül sokan emlékezni fognak még, hogy *Szénfy Gusztáv* 1847 előtt koronként, hol divatlapi mellékletekben, hol önálló egyes füzetekben, általa szerzett népdal-melódiákat bocsátott közre, melyekből a sikerültebbek hamar átmentek a közönségbe s most is szelvében dalolják, a nélkül, hogy szerzőjüket ismernék. Továbbá emlékezni fognak még, hogy *Szénfy* a „Pesti Divatlap“-ban a zenéről értekezéseket is közölt. Mind ez azonban — a mint most hitelesen írhatjuk — csak eszköz volt egy sokkal fontosabb czél sikeres kivitelére. *Szénfy* ugyanis 1835 óta ugyszólván kizárólagosan a magyar zenével foglalkozik s ez uton jutott azon, már másoktól is kifejezett s elvitázhatlan meggyőződésre, hogy a magyar műveltebb zenének a népdallamokból kell kifejlődnie, ha jellemzetes, ha magyar akar lenni. E czélból elkezdé a magyar népdalokat gyűjteni s gyűjteménye eddigelé már 500 darabnál többre megy. Fáradságot s munkát nem kimélő tanulmányt fordított azok elemzésére, mit még 1845-ben kezdett meg, úgy hogy a népdallam legparányibb izére is kiterjeszté. E buvázkodásából most, midőn még nem késő, midőn a tév-utra vezetett magyar zenét az igaz utra még könnyű volna visszavezetni, a tettek terére akar fellépni, s e szép célját mind gyakorlati, mind elméleti uton valósitani. A mi az elsőt illeti, erre nézve a vállalkozó szellemű pesti műáruossal Rózsavölgyivel lépett *Szénfy* érintkezésbe, s a népdal-gyűjtemény valószínűleg nem sokára itt fog napvilágot látni, s mint halljuk, igen jutányos áron lesz kapható. A vállalat elméleti oldalát illetőleg pedig bírjuk *Szénfy* Gusztáv ígérését, hogy a magyar zenéről, népdalokról stb. írt czikkeinek egy részét, lapunk szelleméhez alkalmazva, koronként a „Vasárnapi Ujság“ hasábjain teendí közzé. Valóban érdemes volna, ha egyebek mellett, ez iránt is tisztulnának a nézetek s erősödne a vonzalom.

x* *As új bélyeg jegyéről* több ízben vettük azon figyelmeztetést, hogy ritka nap, mellyen egy két, néha több levél is ne kerülne elő a pesti posta-hivatalnál, mellyre *levél-jegy* helyett *bélyeg-jegy* van ragasztva, a mi pedig el nem fogadható, s kinek a levél szól, csakugy meg kell fizetnie a kétszeres postabért, mintha semmi sem lenne a levélen. Azért szükségesnek tartottuk figyelmeztetni olvasóinkat, hogy e két bélyegjegyet nem cserélheti fel senki kár nélkül.

x* *A Mátra aljából* N.-B . . . ből ollyan tudósítást vettünk, a mely nem igen nagy tisztességre válik, ha igaz, az ottani népnek. Nem is hinne az ember, hogy még 1855. esztendőben is ollyan ostoba babonás hit lábra és hitelre kaphasson, a minőről nekünk levelet írtak, körülbelől illyen szavakkal: „Valami gaz ember után tökéletesen azt hiszi a mi palóc népünk, hogy a mostani mátravonali farkasvadászat nem közönséges farkasok miatt történik, hanem *Kaal* községben egy ördögös vén asszony élt, kihez három leány járt fonóba, s hushagyó kedden igy szóltak az ördögös anyóhoz: „de jó volna most hust enni“, a vén banya pedig igy felelt nekik: „hacsak az a hiba, mindjárt ehettek a mennyi tetszik“, s vön egy rosta-kávéat, átbujtatta rajta a három leányt, s megkenvén tenyereiket jóféle búbajos zsírral, ő maga is átbujt a rosta-kávéan, megkente tulajdon tenyereit is, s mind a négyen farkasokká változtak. — Azután utra keltek s a *kócuti* akolban vagy 40 darab birkát megfojtogattak, és mikor jávában vendégeskednének, rajtok rontának a pásztorok komondoraikkal, a kik elől a leányokból vált farkasok, — minthogy fiatalabbak valának — megugrottak, de a vén banyából vált öreg farkast ottérték s agyonverték a pásztorok. Most nincs a ki a fiatal leány-farkasokat a rosta-kávéan visszabujtassa, mai napig farkasokká kelle maradniok, s ez a három megboszorkányozott farkas pusztit a vidéken. Találkoznak ollyan szemtelen bazugok is, a kik azt beszélék, hogy közelről látták és hallották, midőn fenhagon sirtak a megvarázsolt farkasok, s hogy instanciát írtak e farkasok felől Bécsbe, és erre jött az a parancsolat, hogy vadászatot kell tartani a három farkasra, a kiket soha sem fog senki emberfia megölöni.“ Ha illyen oktalan hírek hitelt bírnak adni palóc atyánkfiai, ak-

kor aztán ne haragudjanak érte, mások is elhiszik, hogy csakugyan palócok verték agyon a zseborát petyegő fene helyett, hogy a templomot is palócok akarták borsón tovább gurítani, meg a toronyra is palócok húzták fel a falu bikáját, hogy lelelje a közös fűvet, mely a torony tetején termett. — Az ellen pedig, hogy ilyen tudatlanság többé ne gyalázza a becsületes palóc felekezetet, legjobb gyógyszer az, hogy gyermekeiket járassák szorgalmasan az iskolába, majd tanulnak ott annyi jó és okos dolgot, hogy még az öregek is jóízűen fognak velök vetni afféle ostoba babonás híreknek, mint a farkassá vált 3 leány felől elterjesztett, melyet ugyan okos ember egy pillanatig sem hisz, s a ki eddig hitte, szégyenlje magát érte, s gondolja magában, hogy nem volt derék ember a ki elhitette vele.

— Mult napokban utazott Párisba *Simonyi Antal* festész hazánkfia, hogy ott művészi pályáján magát még inkább tökéletesítse. Jelen leend az iparművelésnek májusban bekövetkezendő megnyitására is, s miután művészi az írói tollat is jól forgatja, bucsuzáskor ígéretet tőn, hogy a „Vasárnapi Ujság“-ról sem fog megfejeltkezni. A kik oda nem mehetünk, bizonyosan szívesen fogjuk venni, ha elmondja mit láthattunk volna.

* *Duna-Szerdahelyen* (Csalóközben) az a híre, hogy mind a négy városrészt egy bíróból és 4 tanácsosból álló hatóság által fog ezentúl kormányoztatni, s megszűnnek az eddigelé egymástól egybenmásban nagyon is eltérő községi hatóságok. Az ócska város háza helyett is csinos új házat szándékoznak építeni. Az iskolai oktatás elég jól megy ahoz mérve, hogy itt fiúk és leánykák együtt járnak s a tanító kántor is egyszersmind. A vasárnapi iskolában 68-an járnak.

— Zalamegye Lendvai járásának *Gáborjaház* helységében egy igen szép eset merült fel, melyet örömmel sietünk köztudomásra juttatni: Ugyanis *Fehér János* ottani községbíró, minthogy *Gáborjaház* helység mind Alsó-Lendvától, mind pedig Dobranaktól, hová mint plébániai község is tartozik, olly távol esik, hogy gyermekeiket oda iskolába nem küldheti, okos tanácsával az összes lakosságot egy iskolának felállítására tadna rábírní, s hogy szilárd határozottságának s szándokának példáját adja s megmutassa: miként ezen üdvös intézet létrehozatalában áldozni is tud és kész, saját lakását, mint iskola és tanító szállásra legalkalmatosabbat, e célra önként és ingyen átadá, mig maga kényelmes és patriarchalis lakását elhagyva, bérelt lakszobában húzta meg magát. — *Fehér János* sem írni, sem olvasni nem tud, de még betűt sem ismer, s ekkép az írásnak és olvasástudásnak valódi hasznát és becsét sem képes felfogni és mégis annyi áldozatot tesz, csak hogy a felügyelete alá adott községnek jóllétét, lakosinak boldogságát és gyermekeik nevelését előmozdítsa. — Adjon az Isten több illy polgárt e hazának, s engedje: hogy e szép példát többen kövessék, hogy ejelen felvilágosult században a mivelt népek sorában a magyar nép is, illő diszes helyét elfoglalhassa! Erre pedig egyedüli és biztos út: a józan nevelés! Közli *Dervarics Kálmán*.

— *Mezőkövesdről*: A „Vasárnapi Ujság“ 10. számában közölt kövesdi tudósítást e szerint kérem kügazitani: 1. Hogy az iskolai épület es. k. megyei hatóság rendelete folytán a város bírása által hozott helyre uggy, a mint azt csak az illető tanítók kívánták. — Magától értve, a község költségén! 2. A tánczvizalmat a helybeli es. k. járásbírósa rendezte, mely 45 pftot jövedelmezett, a sz. célú tőkét a es. k. járásbírósa személyzet még 5 pftal gyarapítá. 3. Az iskola felszerelésnél említendő: hogy a város főbírája *Kudlovich Imre* urnak mult évben, midőn bírónak választatott — legelső teendője volt, az iskolák fűtésére minden felszólítás nélkül 4 ül tüzfát megajánlani, és pedig abból a felesleges fából, melyet a város háza fűtésénél e célra megtakarított. — Tehát nem új teher következteben. Ugy szinte a mult kövizsgálatnál jótékony célra begyűlt pénzből (az adakozók beleegyezésével) a szorgalmatos gyermekeket jutalmazta. Folyó évben pedig több szegény gyermeket papirossal látott el, sőt ufolag is, midőn mind a két osztálybani vizsgálatnál a tanuló gyermekek megelégedésére feleltek, az iskolának szivacsokat, 18 krétát, 24 db szépírási mintát, 20 db rajzlati mintát, és a szegényebb sorsu gyermekek számára 1 rizma papirost és 15 pftot új könyvekre — nem a városi — de saját erszényéből ajándékozott. A tanítók fizetését a jelenlegi drága idöket tekintve, felemelni ohajtja — de ez még eredmény nélkül maradt mind eddig.

Isten tartsa meg s növelje mindinkább e boldogító törekvéseket, s engedje, hogy a 8000 lélekkel bíró *M. Kövesd* iskolája a kor kívánatainak mindinkább megfeleljen. Közli *Belley Lajos*, tanító.

— **Adakozás.** Az árviz által károsult *gyulaiak* részére *Ludwig János* bábsütő legény 30 krt pp. tett le a lapok szerkesztőségénél. Fogadja köszönetünket s térüljön meg neki százszorosán, a mit a szenvedőkért áldozott.

Szerkesztői könyvtár.

A magyar költészet története. Irta *Toldy Ferenc* két kötet. Pest 1854. *Heckenast Gusztáv* sajátja. (Tinódi Sebestyén és Zrinyi Miklós költők arcképeivel). E jeles munka azon előadások gyűjteménye, melyeket *Toldy Ferenc* tanár ur a pesti egyetemnél a mult iskolai évben tartott. Hosszas tanulmányok gyümölcse, mely első rangu helyet érdemel minden magyar ember könyvtárában. Egyszersmind magyarzó

s kiegészítő részül tekinthető *Toldy Ferenc*nek „Am. nyelv és irodalom kézikönyve“ című nagyobb művéhez, melynek I-ső kötetét minap mutattuk be olvasóinknak. Ára a két kötetnek 2 pft. 42 kr.

Megjelent „**Katholikus egyházi énektár**“ a bevett közajtatossági énekekből újakkal bővítve, kath. egyházi éneklők s e pályára készülők számára *Tárkányi B. József*től, orgonakisérettel köz- és utójátékokkal énekhangjegyekre tették: *Zsaskóvszky Ferenc* és *Endre egri főegyházi karnagyok*. Ez azon mű, melyet a magyar kath. egyház mindedig nélkülözött, s melynek megjelenését minden hive az egyháznak örömmel fogadandja, mért a mint egyrészt *Tárkányi ismert jeles tolla* a szöveget vallásos ihlettel és emelkedett lelkesedéssel írta, ugy másrészt az egyházi zenében alapos miveltségű *Zsaskóvszky testvérek* is mindent elkövettek, hogy zenéje fenséges, egyszerű, áhitatra ébresztő, s főleg a szöveggel össhangzatos jellemű legyen. E könyvben szerzők részéről lerakva látjuk azon gyöngyöket, melyeket mind a két nemű egyházi irodalom sok évi tanulmányozásából merítettek, ugy hogy a jeles munkát, mint kitűzött céljának megfelelőt, szívesen ajánljuk az illetők figyelmébe. Ára a 43 negyedréti ivre terjedő „Énektár“-nak füzve 4 pft. Diszes angolvásonkötésben 5 pft. A kiállítás diszes s az egri nyomdának — mely újabb időben már több szép kiállítású művet állita elő — szerfelett dicséretes szervezetéről tesz újabb bizonyosságot. — m —

— **Közgazgatási törvénytudomány kézikönyve**, az ausztriai birodalmi törvényhozás jelen állása szerint különös tekintettel Magyarországára. Irta dr. *Récsi Emil*. *Negyedik* kötet. Pest, 1855. *Heckenast Gusztáv* sajátja. — E 4-dik kötet a földmivelési, ipar, kereskedelmi és közlekedési ügyeket tárgyazza s az egész nagy munkának befejező részét teszi. Neveli az egész mű becsét a jelen kötet végén közölt teljes betű-sorozatatos tárgymutató valamennyi kötet tartalmáról.

— **A végrendeletek készitési módja és az örökösödési rend és jog.** *Oláh László* terjedelmesebb munkájának kivonata. Pest, 1855. *Müller Gyula* sajátja. — Olly tárgyról szólván e munka, melyet ismerni minden embernek szükséges, helyesen eslekvék a kiadó, hogy e munkát könnyen hozzáférhetővé tette. Ára 40 kr. pp.

Szerkesztői nyilt posta.

A beküldött munkák t. íróit kérjük, legyenek egy kis türelemmel válaszuk iránt. Reméljük, közelebb alkalommal külön szólhatunk róluk. Mentsen ki addig is azon körülmény, hogy egy héten csak egyszer van vasárnap s lapunk hasábjával gazdálkodva kell bánunk.

Felelős szerkesztő: **Pákh Albert.**

Előfizetési jelentés.

Miután a

VASÁRNAPI UJSÁG

és

Politikai Ujdonságokra

még folyvást történnek megrendelések, holott azokból a január és február havi számok elfogyván, teljes számú példányokkal többé nem szolgálhatunk: a még előfizetni akarók kívánatainak megfelelni az által igyekezünk, hogy

négy hónapra,

azaz f. é. mártius 1-től június utoljáig új rendes előfizetést nyitunk és pedig következő feltételek alatt:

„**Vasárnapi Ujság**“ 4 hónapra azaz (mártius—júniusi folyamra) postán küldve 1 ft. 20 kr.

„**Politikai ujdonságok**“ 4 hónapra azaz mártius—júniusi folyamra) postán küldve 1 ft.

Mind a két ujságra 4 hónapra 2 ft. 20 kr. helyett csak 2 ft. p. p.

A pénzes levelek bérmentesítve küldendők.

Pest, február hó 1855.

A „Vasárnapi Ujság“ és „Politikai ujdonságok“ kiadó-hivatala.

egyetem-utca 4-ik szám alatt.